

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.92>**

**УДК 331.5:314.15:330.59**

*О. В. Ачкасова,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки,*

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7137-3996>*

*О. В. Іванісов,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки,*

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5757-824X>*

*А. В. Семенченко,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки,*

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2354-0774>*

*А. В. Семенченко,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки,*

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3971-6770>*

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО  
ПОТЕНЦІАЛУ, РИНКУ ПРАЦІ ТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В  
УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ДЕМОГРАФІЧНИХ ВТРАТ**

O. Achkasova,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

O. Ivanisov,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

A. Semenchenko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

A. Semenchenko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

## **SOCIAL POLICY FOR THE RESTORATION OF LABOR POTENTIAL, LABOR MARKET AND HUMAN CAPITAL UNDER CONDITIONS OF FORCED MIGRATION AND DEMOGRAPHIC LOSSES**

*У статті досліджуються детермінанти відновлення ринку праці та людського капіталу України в контексті масштабної вимушеної міграції та супровідних демографічних втрат. Проаналізовано ключові наслідки переміщення населення для структури трудових ресурсів, функціонування інституцій зайнятості та ефективності соціальної сфери. Обґрунтовано, що соціальна політика відіграє визначальну роль у стабілізації соціально-трудових відносин, формуванні умов для професійної інтеграції, повернення мігрантів і відновлення трудового потенціалу. Розглянуто сучасні підходи до модернізації системи соціального забезпечення, розвитку соціальної інфраструктури, підтримки неперервної освіти та цифровізації соціальних послуг. Виокремлено стратегічні напрями соціальної політики, реалізація яких здатна забезпечити довгострокову стійкість ринку праці та формування конкурентоспроможного людського капіталу в післявоєнний*

*період. Стаття робить внесок у теоретичне обґрунтування комплексної моделі соціальної політики, орієнтованої на регенерацію трудових ресурсів та модернізацію економіки України.*

*The article provides a comprehensive analysis of the impact of large-scale forced migration on the transformation of Ukraine's labor market, demographic structure, and human capital reproduction in the context of war-related social and economic disruptions. It demonstrates that the mass displacement of the population, both abroad and within the country, has intensified existing demographic challenges, reduced the availability of labor resources, altered the age and professional composition of the workforce, and exacerbated regional and sectoral employment disparities. These processes have also increased the burden on the social protection system, complicated the functioning of labor market institutions, and weakened the capacity of the national economy to ensure stable development. At the same time, the article highlights the dual nature of migration, which produces not only significant losses but also potential long-term benefits through the acquisition of new competencies, expansion of social networks, and integration of Ukrainian migrants into technologically advanced labor markets. A central emphasis is placed on the role of social policy as the key mechanism for stabilizing socio-economic processes, compensating demographic losses, and creating institutional conditions for labor market recovery and human capital renewal. The study examines the modernization of social protection mechanisms, emphasizing the need for greater targeting, digitalization, and institutional flexibility to meet the needs of internally displaced persons, families affected by war, and vulnerable categories of the population. Special attention is devoted to the development of social infrastructure, including health care, education, rehabilitation services, and community-based support systems, which form the foundation for long-term preservation and accumulation of human capital. The article underscores the importance of expanding lifelong learning, reskilling, and*

*professional reintegration programs as critical tools for strengthening labor mobility and responding to structural shifts in the economy.*

*The research identifies and substantiates several strategic directions of social policy necessary for post-war reconstruction, including demographic support measures, enhancement of employment opportunities, stimulation of entrepreneurship, development of regional labor market programs, strengthening institutional capacity, and comprehensive digital transformation of the social sphere. It is argued that only an integrated and multi-level model of social policy, harmonized with economic and educational strategies, can ensure the resilience of the labor market, support the reintegration of migrants, and facilitate the formation of competitive human capital that will serve as a foundation for Ukraine's sustainable post-war development.*

**Ключові слова:** *соціальна політика, вимушена міграція, ринок праці, людський капітал, демографічні втрати, професійна інтеграція, післявоєнне відновлення, цифровізація соціальної сфери.*

**Keywords:** *social policy, forced migration, labor market, human capital, demographic losses, professional integration, post-war recovery, digitalization of social services.*

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Масштабна вимушена міграція населення України, спричинена воєнними діями, стала одним із ключових демографічних і соціально-економічних чинників, що визначають сучасний стан ринку праці та перспективи розвитку людського капіталу. Відтік економічно активного населення та внутрішнє переміщення мільйонів громадян призвели до скорочення трудового ресурсу, зміни вікової та професійної структури робочої сили, підвищення навантаження на систему соціального забезпечення та ускладнення функціонування інституцій зайнятості. Ці процеси супроводжуються руйнуванням

економічних зв'язків і зменшення можливостей працевлаштування, що потребує модернізації соціальної політики та оновлення механізмів державного регулювання.

Водночас міграція має й потенційно позитивні наслідки: частина населення отримує доступ до нових ринків праці, сучасних компетентностей і цифрових форм зайнятості, що у перспективі може стати ресурсом оновлення трудового потенціалу України. Проте реалізація цього потенціалу можлива лише за умови ефективної соціальної політики, здатної підтримувати економічну активність, знижувати соціальні ризики, забезпечувати професійну інтеграцію та формувати стимули до повернення. Саме тому визначення ролі соціальної політики у відновленні ринку праці, компенсації демографічних втрат і регенерації людського капіталу є важливим науковим і практичним завданням.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* У сучасних наукових дослідженнях суттєво посилюється увага до проблем вимушеної міграції, трансформації ринку праці, відтоку людського капіталу та ролі соціальної політики у пом'якшенні цих процесів. Значна частина праць фокусується на виявленні причин і наслідків міграційних потоків, оцінюванні демографічних втрат, аналізі стану соціального забезпечення та пошуку інструментів збереження й відновлення трудового потенціалу.

Питання інтелектуальної міграції та її впливу на розвиток людського капіталу досліджує О. Баєва, яка наголошує на суперечливому характері цього явища. З одного боку, відтік висококваліфікованих кадрів посилює ризики втрати інтелектуального ресурсу, з іншого – створює потенціал для подальшого повернення знань, компетентностей і соціального капіталу за умови формування відповідної державної політики [1]. У роботі L. Bilorusets та співавторів акцент зроблено на розвитку людського капіталу в межах демографічної економіки України, де аналізуються фактори стійкості та вразливості людського потенціалу в умовах демографічних змін і зовнішніх шоків. Автори підкреслюють, що довгострокова стабільність можлива лише

за умови цілеспрямованої державної підтримки та інвестування в людський капітал на різних етапах життєвого циклу [11].

Важливий блок досліджень стосується теоретико-методологічних основ формування та реалізації соціальної політики. О. Яременко розглядає соціальну політику як комплексний багаторівневий механізм, що забезпечує узгодження соціально-економічних інтересів, формування системи соціальних гарантій та інституційну підтримку вразливих груп населення [10]. У роботі У. Моторнюк соціальна політика інтерпретується як необхідна умова становлення й функціонування соціальної держави, що передбачає інтеграцію економічних, правових та інституційних інструментів для забезпечення гідного рівня життя населення [5].

Питання реформування та модернізації системи соціального забезпечення в умовах трансформацій економіки аналізують О. Іванісов, О. Лебединська та В. Лугова, які оцінюють реальний стан соціального забезпечення та окреслюють напрями його подальшого вдосконалення. Автори підкреслюють потребу в посиленні адресності, підвищенні ефективності використання бюджетних ресурсів та узгодженні соціальної політики з цілями економічного розвитку [2]. У праці К. Demchenko та співавторів розглядається організаційно-економічне забезпечення розвитку ринку соціальних послуг, що набуває особливого значення в умовах зростання попиту на соціальну підтримку та необхідності диверсифікації джерел і форм її надання [12].

Суттєве місце в науковому дискурсі посідають дослідження, присвячені соціальній політиці в контексті цифровізації державного управління. Є. Карташов та співавтори аналізують специфіку державної соціальної політики в умовах становлення сучасної цифрової держави, наголошуючи на важливості цифрових сервісів, інформаційних платформ і електронних реєстрів для підвищення доступності, прозорості та оперативності соціальних послуг [4]. Г. Назарова та С. Гончарова, розглядаючи розвиток соціальної сфери в сучасній економіці, підкреслюють

необхідність поєднання традиційних інструментів соціальної політики з інноваційними підходами до управління соціальною інфраструктурою, зокрема через партнерство держави, бізнесу та громадянського суспільства [6].

Вплив трудової міграції, зокрема спричиненої війною, на функціонування ринку праці України є окремим напрямом досліджень. Є. Іонін і В. Загородний аналізують трансформацію ринку праці в умовах війни, оцінюють масштаби та структуру трудової міграції, а також пропонують напрями його відновлення з урахуванням викликів воєнного часу [3]. Є. Пашкевич зосереджується на особливостях формування ринку праці в умовах міграції, спричиненої російсько-українською війною, акцентуючи увагу на структурних дисбалансах зайнятості, регіональних відмінностях та необхідності адаптації політики зайнятості до нових реалій [7]. Дані Міжнародної організації з міграції, зокрема системи Displacement Tracking Matrix, надають емпіричну основу для кількісної оцінки масштабів переміщення населення, географії міграційних потоків та характеристик переміщених осіб, що дозволяє більш обґрунтовано аналізувати наслідки вимушеної міграції для ринку праці й соціальної політики [13].

Окремий пласт робіт присвячено питанням управління людським капіталом та забезпечення його стійкості в умовах глобалізації та криз. В. Рябченко розглядає стратегії ситуаційного управління людським капіталом, акцентуючи увагу на необхідності гнучких управлінських рішень, адаптивних моделей мотивації та розвитку персоналу в умовах підвищеної невизначеності та економічних шоків [8]. С. Шепеленко аналізує формування ефективної соціальної політики на рівні підприємств в умовах невизначеності, підкреслюючи значення корпоративних соціальних програм, внутрішніх систем підтримки працівників та узгодження інтересів роботодавця й персоналу як важливого чинника збереження трудового потенціалу [9].

Узагальнені підходи до розвитку соціальної сфери як середовища

відтворення людського капіталу представлено у працях Г. Назарової та С. Гончарової, де підкреслюється, що ефективна соціальна політика має поєднувати інструменти соціального захисту, соціальних послуг і активних програм зайнятості, орієнтованих на довгостроковий розвиток людського потенціалу [6]. У свою чергу, фундаментальні теоретико-методологічні розробки О. Яременка створюють підґрунтя для комплексного розуміння процесів формування та реалізації соціальної політики, її інституційної структури, цілей, принципів і критеріїв ефективності [10].

Як показує проведений аналіз, у сучасних дослідженнях сформувався потужний науковий доробок, присвячений проблематиці трудової міграції, розвитку людського капіталу, трансформації ринку праці та модернізації соціальної політики. Водночас більшість робіт зосереджуються або на окремих аспектах міграційних процесів, або на загальних питаннях реформування соціального забезпечення та соціальної сфери. Недостатньо опрацьованими залишаються питання комплексного осмислення ролі соціальної політики саме у відновленні трудового потенціалу, ринку праці та людського капіталу в умовах поєднання вимушеної міграції та глибоких демографічних втрат. Потребують подальшого розвитку підходи, які інтегрують інструменти соціального захисту, активної політики зайнятості, розвитку ринку соціальних послуг і управління людським капіталом у єдину рамку політики відновлення, орієнтованої на довгострокову стійкість та відтворення людського потенціалу України. Саме на заповнення цієї прогалини спрямоване дане дослідження.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Вимушена міграція, спричинена воєнними діями на території України, стала визначальним чинником трансформації демографічної структури, людського капіталу та ринку праці. Переміщення значної частини економічно активного населення за кордон і в межах країни зумовило скорочення трудового потенціалу та погіршення якісних характеристик робочої сили. За даними Displacement Tracking Matrix Міжнародної організації з міграції масштаби



переміщення залишаються безпрецедентними і чинять тривалий вплив на соціально економічну сферу [13]. Втрата частини кваліфікованих працівників та зміна вікової структури населення посилюють демографічну кризу, що вже мала накопичений характер до початку війни. Як зазначає О. Баєва, інтелектуальна міграція здатна призвести до ослаблення національного людського капіталу, хоча за певних умов може створювати потенціал для його оновлення у разі повернення мігрантів та відтворення компетентностей у національній економіці [1].

Одночасно з демографічними деформаціями функціонування ринку праці зазнало істотних змін. Руйнування виробничих об'єктів, релокація підприємств, порушення логістичних зв'язків і зміна територіальної концентрації економічної активності спричинили структурний дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили. У низці регіонів спостерігається зростання рівня безробіття, тоді як інші регіони відчують гострий дефіцит кадрів у сферах охорони здоров'я, освіти, соціальних послуг та будівництва [3]. Водночас економіка швидко переходить до використання цифрових форм зайнятості, що підвищує вимоги до цифрової і професійної мобільності працівників. Пашкевич Є. підкреслює, що трансформація структури ринку праці формує попит на гнучкі моделі зайнятості та актуалізує необхідність масштабного рескілінгу населення [7].

За умов масштабних соціально економічних змін зростає значення соціальної політики як інструменту стабілізації та відновлення людського капіталу. Модернізація системи соціального забезпечення має ґрунтуватися на принципах адресності та ефективного розподілу ресурсів, що особливо актуально у контексті зростання потреб внутрішньо переміщених осіб і сімей, які втратили джерела існування. Іванісов О. В., Лебединська О. С. та Лугова В. М. наголошують, що сучасна система соціальної підтримки повинна поєднувати адресність із цифровими інструментами верифікації, що дозволяє забезпечити прозорість і оперативність надання допомоги [2]. Значну роль відіграє розвиток соціальної інфраструктури. Доступ до освіти,

охорони здоров'я, реабілітаційних та соціальних послуг створює передумови для довгострокового збереження та накопичення людського капіталу. Це особливо важливо для внутрішньо переміщених осіб, адже якісні соціальні послуги сприяють їхній професійній інтеграції та адаптації у нових громадах, що підкреслюють Г. В. Назарова та С. Ю. Гончарова [6].

Проблематика демографічного відновлення посідає центральне місце у сучасних дослідженнях. Демографічні втрати, спричинені війною, поєднуються зі старінням населення і зниженням народжуваності, що формує ризики тривалого скорочення трудового ресурсу. L. Bilorusets та співавтори наголошують, що демографічна стійкість може бути забезпечена лише за умов довгострокових та системних інвестицій у сфери охорони здоров'я, соціальної підтримки сімей і розвитку освітнього середовища [11]. Рішення про повернення мігрантів значною мірою залежить від рівня соціальної захищеності, доступної інфраструктури та можливостей професійної реалізації. Як зазначає О. О. Яременко, ступінь довіри населення до соціальних інститутів і здатність держави гарантувати стабільність є ключовими детермінантами повернення і реінтеграції мігрантів [10].

У післявоєнний період соціальна політика повинна відігравати роль катализатора економічного та соціального відновлення. Одним із критичних напрямів є формування сучасних механізмів професійної інтеграції. Розвиток системи неперервної освіти, адаптивних програм перекваліфікації, коротких спеціалізованих курсів та дуальної освіти створює можливості для підготовки кадрів, які відповідають потребам оновленої економіки. Успішність цих програм значною мірою залежить від їхньої регіональної адаптації, оскільки структура ринку праці різниться залежно від рівня економічної активності, галузевої спеціалізації та масштабів руйнувань у кожному регіоні.

Ефективність соціальної політики визначається якістю інституційної взаємодії. Відбудова країни потребує узгоджених дій органів державної влади, місцевих громад, бізнесу та міжнародних партнерів. Місцеві громади

відіграють ключову роль у забезпеченні населення соціальними послугами, організації локальних ринків праці та розвитку інфраструктури догляду. Водночас цифровізація соціальної сфери створює нові можливості для персоналізації соціальної допомоги та зменшення адміністративного навантаження. Розвиток електронних реєстрів, цифрових кабінетів отримувачів послуг і мобільних платформ забезпечує доступність підтримки незалежно від місця проживання, що є особливо важливим для внутрішньо переміщених осіб і трудових мігрантів [4].

Зменшення соціальних ризиків залишається однією з ключових умов відновлення трудового потенціалу. Поширення бідності, соціальної ізоляції та психосоціальних травм негативно впливає на здатність населення брати участь у трудовій діяльності. Комплексні програми, що поєднують фінансову підтримку, психологічні послуги та професійне консультування, сприяють підвищенню рівня соціальної стійкості та прискорюють повернення населення до економічної активності. Розвиток підприємництва серед вимушено переміщених осіб і демобілізованих військових може стати одним з важливих факторів формування нової економічної динаміки, оскільки підприємницька діяльність забезпечує самозайнятість і створює додаткові робочі місця у громадах.

Поступове відновлення ринку праці вимагатиме інтеграції соціальної політики з економічною та освітньою політикою, що дозволить побудувати модель розвитку, орієнтовану на інвестиції у людський капітал та підвищення продуктивності праці. За умов стратегічного планування саме людський капітал стане основою модернізації економіки, розвитку інноваційних секторів і забезпечення конкурентоспроможності України у довгостроковій перспективі.

Узагальнення проведеного дослідження дає змогу виокремити низку пріоритетних напрямів соціальної політики, реалізація яких є критично важливою для відновлення ринку праці та людського капіталу України в умовах масштабної вимушеної міграції та демографічних втрат:

1. Демографічна підтримка населення. Цей напрям передбачає формування умов для підвищення народжуваності, удосконалення системи охорони материнства та дитинства, розширення доступу до медичних послуг і розроблення інструментів, що стимулюють повернення мігрантів. З огляду на демографічні тенденції важливо забезпечити комплексну підтримку сімей та молоді, що створює базу для довгострокового відтворення трудових ресурсів [11].

2. Модернізація системи соціального забезпечення. Цей напрям охоплює підвищення адресності соціальних виплат, оптимізацію процедур їх надання, розширення механізмів соціального супроводу та впровадження цифрових сервісів для автоматизації й прозорості процесів. Наукові дослідження підкреслюють значення цифровізації як чинника підвищення ефективності державної підтримки та зниження адміністративних бар'єрів [4].

3. Розвиток людського капіталу й неперервної освіти. Пріоритетом є формування сучасних компетентностей через модернізацію освітніх програм, впровадження дуальної освіти, коротких професійних курсів і механізмів перекваліфікації, орієнтованих на потреби ринку праці. Зростання попиту на цифрові навички, гнучкі моделі навчання та професійну мобільність потребує активного залучення держави та роботодавців до оновлення змісту підготовки кадрів.

4. Підтримка зайнятості та професійної інтеграції. Йдеться про розвиток гнучких форм зайнятості, стимулювання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, створення програм професійної адаптації та підтримку підприємництва, особливо серед ВПО та демобілізованих військових. Розвиток локальних ринків праці та інструментів регіональної зайнятості дає змогу зменшити структурні дисбаланси та сприяє економічній активізації територій.

5. Посилення соціальної інфраструктури. До цього напрямку належить відновлення та розширення мережі медичних, освітніх, соціальних і

реабілітаційних послуг. Доступність такої інфраструктури визначає рівень соціальної стійкості, зменшує вразливість населення та забезпечує умови для повернення й адаптації мігрантів. Особливо важливою є підтримка психічного здоров'я, оскільки воєнні події та переміщення супроводжуються значними психологічними наслідками [6].

6. Інституційне зміцнення механізмів соціальної політики. Цей напрям включає підвищення професійної спроможності працівників соціальної сфери, розвиток соціального партнерства, удосконалення міжсекторальної взаємодії та посилення ролі місцевих громад у реалізації соціальних програм. Мобілізація локальних ресурсів і ефективна координація між державою, бізнесом і громадянським суспільством є необхідними умовами для масштабування соціальної підтримки та забезпечення стійкості соціально-економічних процесів [10].

7. Цифрова трансформація соціальної сфери. Розвиток електронних реєстрів, інтегрованих платформ соціальних послуг, систем ідентифікації та мобільних застосунків визначає нові стандарти доступності та прозорості соціальної допомоги. Цифровізація сприяє персоналізації підтримки, скороченню бюрократичних процедур та інтеграції мобільних груп населення, зокрема ВПО та трудових мігрантів.

Сформульовані напрями відображають комплексний характер завдань соціальної політики в умовах післявоєнного відновлення та визначають стратегічні орієнтири для повноцінного відтворення людського капіталу й стабілізації ринку праці. Вони показують, що соціальна політика має діяти не фрагментарно, а як узгоджена система інструментів, спрямованих одночасно на подолання демографічних втрат, підтримку економічної активності населення та відновлення професійного потенціалу.

Поєднання демографічних, інституційних, освітніх і цифрових заходів створює основу для довгострокового зміцнення трудового ресурсу, а також забезпечує стійкість соціально-економічних процесів у перехідний період. У цьому контексті пріоритетні напрями соціальної політики формують цілісну

рамку дій, необхідну для успішного відновлення ринку праці та модернізації людського капіталу відповідно до потреб післявоєнного розвитку.

### ***Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.***

Проведене дослідження показало, що відновлення трудового потенціалу, ринку праці та людського капіталу України в умовах вимушеної міграції й демографічних втрат вимагає комплексної соціальної політики, яка здатна поєднати інструменти соціального захисту, активної зайнятості та розвитку людського капіталу. Війна істотно змінила структуру трудових ресурсів, спричинила відтік кваліфікованих кадрів і водночас створила потенціал для модернізації через набуття мігрантами нових компетентностей. За таких умов особливо важливим є формування політики, спрямованої на інтеграцію міграційного досвіду у процеси відбудови. Соціальна політика у післявоєнний період має виконувати не лише компенсаторну, а й стратегічну функцію, забезпечуючи доступ до соціальних послуг, підтримку професійної мобільності, розвиток освіти та стимулювання підприємницької активності. Цифровізація соціального забезпечення сприяє підвищенню ефективності надання послуг, розширює доступність допомоги та покращує взаємодію держави з громадянами. Відновлення ринку праці передбачає розвиток неперервної освіти, програм перекваліфікації, партнерства між державою, бізнесом та громадами, а також створення умов для повернення мігрантів і визнання їхніх кваліфікацій. Особливої уваги потребують регіони з дефіцитом кадрів та території, що зазнали руйнувань і втрати населення.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що соціальна політика стає ключовим чинником післявоєнного розвитку, формуючи умови для відновлення людського капіталу та підвищення економічної стійкості країни. Її комплексність і здатність інтегрувати соціальні, освітні, демографічні й економічні інструменти визначатимуть успішність формування оновленої моделі ринку праці та довгостроковий конкурентний потенціал України.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблення розуміння механізмів відновлення ринку праці та людського капіталу в

умовах тривалих міграційних процесів. Перспективним є аналіз ефективності інструментів соціальної політики, зокрема заходів щодо реінтеграції трудових мігрантів, визнання їхніх кваліфікацій та стимулів до повернення. Важливо продовжити вивчення регіональних відмінностей у відновленні ринку праці, що дозволить розробити адаптовані моделі соціальної підтримки з урахуванням локальних потреб.

Окремого наукового інтересу потребує оцінка впливу цифровізації на якість соціальних послуг і можливості інтеграції внутрішньо переміщених осіб у ринок праці. Перспективними залишаються дослідження у сфері неперервної освіти та перекваліфікації, особливо щодо їхньої результативності в умовах структурної перебудови економіки.

Такі напрями відкривають можливості для формування більш цілісної та ефективної соціальної політики, здатної забезпечити стійке відтворення трудового потенціалу України.

### Література

1. Баєва О. Причини та наслідки інтелектуальної міграції людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2023. №52. URL: <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-52-13>
2. Іванісов О. В., Лебединська О.С., Лугова В.М. Реальний стан і перспективи реформування системи соціального забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 184–189. URL: [https://www.business-inform.net/export\\_pdf/business-inform-2022-12\\_0-pages-184\\_189.pdf](https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-12_0-pages-184_189.pdf)
3. Іонін Є.Є., Загородний В.М. Вплив трудової міграції на ринок праці України в умовах війни та шляхи його відновлення. *Економіка і організація управління*. 2025. №4(56). С. 20-32. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.4.3>.
4. Карташов Є.Г., Грабовенко Н. В., Андріянов І. О., Чурилов В. В.. Державна соціальна політика у сучасній цифровій державі. Держава та

регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2025 р. № 1. URL: [http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1\\_2025/41.pdf](http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2025/41.pdf)

5. Моторнюк У. І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. *Економіка та держава*. 2016. № 12. С. 23–26.

6. Назарова Г. В., Гончарова С. Ю. Розвиток соціальної сфери в сучасній економіці: теоретико-практичні аспекти. У кн.: *Соціально-трудові відносини: проблеми науки та практики*. Полтава, 2020. С. 143–160.

7. Пашкевич Є. Формування ринку праці в умовах міграції спричиненої російсько-українською війною. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. №3. С. 315–325. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-44>

8. Рябченко В. Стратегії ситуаційного управління людським апіталом в умовах глобалізації та кризових явищ економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. №64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-35>

9. Шепеленко С. М. Формування ефективної соціальної політики вітчизняних підприємств в умовах невизначеності. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. № 2. С. 159–168. <https://doi.org/10.33271/ebdut/86.159>

10. Яременко О. О. *Соціальна політика: теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації*. Київ: ІЕП НАН України; УІСД ім. О. Яременка, 2006. 480 с.

11. Bilorusets L., Mylenkyi V., Lunova T., Zhurba O., Samoilenko V. The Development of Human Capital within the Framework of the Demographic Economy of Ukraine: Factors of Stability. *International Journal of Economics and Financial Issues*/ 2025. №15(4). PP. 144–151. URL: <https://doi.org/10.32479/ijefi.19299>

12. Demchenko K., Nazarov N., Demianenko A., Nazarova G., Bozhydai I., Semenov A. Organizational and economic support for the development of social services market in Ukraine. *Financial and credit activity problems of theory and*



*practice*. 2023. № 2(49). P. 361-372. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3984>

13. International organization for Migration. Global Data Institute. Displacement tracking matrix. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>

## References

1. Baieva, O. (2023), “Causes and consequences of intellectual migration of human capital”, *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 52. <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-52-13>
2. Ivanisov, O. V., Lebedynska, O. S. and Luhova, V. M. (2022), “The actual state and prospects of reforming the social security system”, *Biznes Inform*, [Online], vol. 12, pp. 184–189, Available at: [https://www.business-inform.net/export\\_pdf/business-inform-2022-12\\_0-pages-184\\_189.pdf](https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-12_0-pages-184_189.pdf) (Accessed 05 Dec 2025).
3. Ionin, Y. Y. and Zahorodnyi, V. M. (2025), “Impact of labor migration on the labor market of Ukraine under wartime conditions and ways of its recovery”, *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, [Online], vol. 4(56), pp. 20–32. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.4.3>
4. Kartashov, Y. H., Hrabovenko, N. V., Andriianov, I. O. and Churylov, V. V. (2025), “State social policy in a modern digital state”, *Derzhava ta rehiony. Seriia: Publichne upravlinnia i administruvannia*, [Online], vol. 1, Available at: [http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1\\_2025/41.pdf](http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2025/41.pdf) (Accessed 05 Dec 2025).
5. Motornyuk, U. I. (2016), “Social policy as a necessary condition for the functioning of a welfare state”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 23–26.
6. Nazarova, G. V. and Honcharova, S. Y. (2020), “Development of the social sphere in the modern economy: theoretical and practical aspects”, *Sotsialno-trudovi vidnosyny: problem nauky ta praktyky* [Social and labor relations: problems of science and practice], Poltava, Ukraine, pp. 143–160.
7. Pashkevych, Y. (2024), “Formation of the labor market under the influence of migration caused by the Russian-Ukrainian war”, *Modeling the*

*Development of the Economic Systems*, [Online], vol. 3, pp. 315–325.  
<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-44>

8. Riabchenko, V. (2024), “Strategies of situational management of human capital in the context of globalization and crisis phenomena”, *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-35>

9. Shepelenko, S. M. (2024), “Formation of an effective social policy of domestic enterprises under conditions of uncertainty”, *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*, [Online], vol. 2, pp. 159–168.  
<https://doi.org/10.33271/ebdut/86.159>

10. Yaremenko, O. O. (2006), *Sotsial'na polityka: teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia protsesiv formuvannia ta efektyvnosti realizatsii* [Social policy: theoretical and methodological foundations of studying the processes of formation and effectiveness of implementation], Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine; UISD named after O. Yaremenko, Kyiv, Ukraine.

11. Bilorusets, L., Mylenkyi, V., Lunova, T., Zhurba, O. and Samoilenko, V. (2025), “The development of human capital within the framework of the demographic economy of Ukraine: factors of stability”, *International Journal of Economics and Financial Issues*, [Online], vol. 15(4), pp. 144–151.  
<https://doi.org/10.32479/ijefi.19299>

12. Demchenko, K., Nazarov, N., Demianenko, A., Nazarova, G., Bozhydai, I. and Semenov, A. (2023), “Organizational and economic support for the development of the social services market in Ukraine”, *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, [Online], vol. 2(49), pp. 361–372, Available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3984> (Accessed 05 Dec 2025).

13. International Organization for Migration (2025), “Displacement Tracking Matrix”, *Global Data Institute*, [Online]. Available at: <https://dtm.iom.int/ukraine> (Accessed 05 Dec 2025).

*Стаття надійшла до редакції 14.12.2025 р.*